

NY MUSIK

Manuela Wiesler flöjt

MUSEET, KULTURHUSET, TISDAG 12 OKTOBER 1982 kl 19.30

Program

ÅKE HERMANSSON
(f 1923)

Flauto del Sole opus 19 (1978)

TON DE LEEUW
(f 1926)

Reversed Night (1971)

ANDRE JOLIVET
(1905 - 1974)

Cinq Incantations (1936)

Pour accueillir les négociateurs, et que
l'entrevue soit pacifique; Pompeux - Pour
que l'enfant qui va naître soit un fils;
Assez vif - Pour que la moisson soit riche
qui naîtra des sillons que le laboureur trace
- Pour une communion sereine de l'être avec
la monde; Lent - Aux funérailles du chef, pour
obtenir la protection de son âme; Assez vif

PAUS

LEIFUR THORARINSSON
(f 1934)

Sonata per Manuela (1979)
Grave- Allegro- Adagio- Fuga

THORKELL SIGURBJÖRNSSON
(f 1938)

• Kalais (1976)

ATLI HEIMIR SVEINSSON
(f 1938)

Some of these Music Minutes (1981)

Från och till kommer det fram instrumentalister vilkas betydelse inte bara inskränker sig till världsberömmelse. De tycks ge sitt instrument ett nytt uttryck, en ny röst. Deras sätt att spela lockar tonsättarna att komponera musik av aldrig tidigare hört slag. De förändrar framtiden.

Så är det med MANUELA WIESLER, idag en av världens märkligaste flöjtister. Hon föddes i den brasilianska djungeln 1955 som dotter till en österrikisk dokumentärfilmare. Hennes mor var dansös. Hon växte upp i Wien och blev förhäxad av flöjten sedan hon sett Mozarts Trollflöjten. 1971 tog hon solistdiplom vid Wien-konservatoriet och studerade vidare ett år för Alain Marion i Paris. 1973 hoppade hon av hela den påbörjade karriären, bosatte sig på Island, gifte sig och fick barn. Så småningom upptäckte hon att hon inte kunde leva utan flöjten och började ge konserter igen så smått, med en repertoar som spände mellan Bach och Boulez.

Favorittonsättaren är dock Mozart. 1976 vann hon en skandinavisk kamarmusiktävling i Helsingfors, och isländska, skandinaviska och andra tonsättare började komponera direkt för henne. Hon insåg att hon måste förkovra sig och började ta lektioner för James Galway och Auréle Nicolet. 1980 fick hon det danska Sonning-priset och uttogs till Årets Biennial för unga nordiska solister i Köpenhamn.

ÅKE HERMANSSON är en av de tonsättare som inspirerats till att komponera för Manuela. Hans "Flauto del Sole" slutdaterades i Nordiska Huset i Reykjavik i april 1978 och uruppfördes av Manuela vid festkonserten till 10-årsjubiléet av Nordiska huset. Hermansson har tidigare skrivit två stycken för soloflöjt - Suoni d'un flauto för altflöjt 1961 och Flauto d'inverno för basflöjt 1976. Flauto del sole är med tonsättarens egna ord "ett litet stick in i tankens värld". Han hade länge burit med sig ingivelsen till stycket i det undermedvetna, sedan han flera år tidigare besökt solforskningsstationen på Capri och i teleskop sett solcoronan och de flammande protuberanserna. Han kom att grubbla över solens "fruktansvärda makt över människan", över hur solen i riter, kulter och myter dyrkats som livgivare, men också över hur otaliga människor offrats till solen. Som så ofta tycks Hermansson blicka ut över en vidsträckt havshorisont i klart nordiskt ljus. Redan resan till Island hade haft en djup innebörd för tonsättaren, då han med solens hjälp kunnat inregistrera det isländska landskapets ödslighet.

TON DE LEEUW har formats som tonsättare bl a samarbete med Messiaen och därefter av fyra års studier i musiketnologi. Han var musikproducent vid holländska radion på 50-talet och blev därefter kompositions lärare vid konservatoriet i Amsterdam.

Vid en resa till Indien 1961 kom han i kontakt med österländskt tänkande vilket kom att influera hans komponerande. Senare har också rymden spelat en roll i hans stycken, inte minst genom hans vana att sprida ut de medverkande på olika håll i det musikaliska rummet.

Reversed Night från 1971 är ett synnerligen virtuost fläjtstycke som är en utbyggd version av ett tidigare verk, Night Music från 1966. Olika musikaliska skeenden överlagras eller blandas mot en bakgrund av lugn och stillhet, som dock bryts av skrik och störningar. Styckets centrala del består av en mycket snabb och nervös sats som rör sig kring en central ton. Slutligen växer ett fjärde lager fram som förvandlar de tidigare musikaliska karaktärerna i en ny, avspänd och flytande rörelse. Sättet att skapa stämningar och musikaliska karaktärer påminner om den indiska 'rasa'-idéen där musiken anses kunna frammana mänskliga känslor upphöjda till en högre, icke-subjektiv nivå.

ANDRE JOLIVETS "magiska" musik bygger också på en kosmisk vision: Jolivet såg som sin uppgift att "ur teknisk synpunkt befria sig från det tonala systemet och ur estetisk synpunkt försöka återge musiken den ursprungliga andliga karaktär den hade då den fortfarande var uttryck för magi och besvärjelser. Musiken skall vara en klanglig manifestation av det kosmiska och universella systemet. Med hänsyn till dessa symboliska och hemliga element, som är nödvändiga för alla konstverk, är det likväl nödvändigare att man låter dem utgöra verkens hemliga struktur än att de kommer till synes. 'Göm din Gud om du vill att han ska vara stark' (S Valéry)"

Jolivet hämtade starka impulser från Varése, och i likhet med Messiaen förser han ibland sina stycken med kaleidoskopiska programförklaringar i titlar som kräver psykologisk och konstnärlig resonans hos lyssnarna. Det har påpekats att man bör närma sig hans musik genom att uppfatta den som sensibla och expressiva 'psykogram'.

De fem besvärjelserna för soloflajt har sådana titlar som antyder magi och ritual. "För att mottaga underhandlarna och för ett fredligt möte" - "För att barnet som skall födas må bli en son" - "För att den mark bonden brukar skall ge en rik skörd" - "För en fridsam förening mellan individ och värld" - "Vid hövdingens begravning för att försäkra sig om den gode andens beskydd"

Liksom Varése (och den minst lika besläktade Hermansson) utnyttjar Jolivet ett begränsat antal intervall som genomsyrar hela kompositionen. det musi-

kaliska skelettet är enkelt men det ornamentala, rytmiska och dynamiska detaljarbetet är mycket differentierat och ställer oerhörda krav på spelaren.

DEN ANDRA DELEN AV MANUELA WIESLERS KONSERT INNEHÅLLER ISLÄNSK MUSIK:

LEIFUR TORARINSON, född 1934 är violinist och har bl a tolvtonsbakgrund från studier för Hanns Jelinek i Wien och ett brett spektrum av nyare tekniker inhämtade i USA. Sonata per Manuela från 1979 centreras kring tonen D och dess övertoner och förutsätter en modern, avancerad flöjtteknik. Uppläggnngen i övrigt påminner annars om en en solosonat av t ex Bach med mönstret långsam/snabb/långsam/snabb sats och en avslutande fuga.

THORKELL SIGURBJÖRNSSON som vi känner i Borås från hans besök häromåret är en av den isländska musikens centralgestalter. Han är en mångsysslare lika ihärdig som tonsättare, pianist, pedagog, administratör och inspiratör, inte oväntat med Haydn som husgud Kalais komponerades 1976 för den kanadensiske flöjtisten Robert Aitken. I partituret står det: "Kalais var son till Boreas, nordanvinden i grekiska mytologi Han var en stor instrumentalist. På en gammal insländsk karta är han avbildad som lutspelare, lockande fiskar och monster upp ur sjön med sitt spel. Detta är med säkerhet felaktigt; nordanvindens son måste ha varit blåsare."

I stycket förekommer alla tänkbara sätt att hantera en flöjt - och lite därtill.

ATLI HEIMIR SVEINSSON har gjort sig känd som respektlös tonsättare av glada och happeningbetonades stycken då han med ens erövrade Nordiska Musikrådets pris 1976 med sin märkliga flöjtkonsert, blandande stilar inför vilka man assicerade än till Stravinsky, än till japansk hovmusik eller Duke Ellington.

Some of the Music Minutes kallades ursprungligen: 21 tonande minuter. Stycket låter spelaren välja antal fritt, ordning och eventuell omtagning bland inte mindre än 21 småp satser där var och en får spelas i högst en minut. Stycket skrevs inför Manuelas turné för Rikskonserter förra hösten.

Det 21 satserna bär (de inte alltför programmusikaliskt avsedda) titlarna: Manstoner - Kvinnotoner - Barnatoner - Gamla toner - Fågeltoner - Fisktoner - Himmelstoner - Blomstertoner - Museitoner - Folktoner - Guds-toner - Regntoner - Snötoner - Stormtoner - Internationaltoner - Aftontoner - Morgontoner - Kärlekstoner - Natttoner - Tontoner - Molntoner.

